

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 36, Nisan 2019, s. 1-22

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.4891>

Prof. Dr. Erdal FIRAT

St. Clements Institute - Yönetim Bilimleri Profesörü, prof.dr.erdalfirat@gmail.com

1950 SONRASI TÜRKİYE VE DÜNYADA EKONOMİ-SİYASET İLİŞKİSİ

Özet

Bu çalışmada "İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan yeni düzende, siyaset mi ekonomiye yöne vermektedir, ekonomi mi siyasete yön vermektedir?" sorusunun cevabı aranmaktadır. Bu çerçevede hem dünyadaki örnekler hem de Türkiye'deki örnekler incelenmiş ve bu soruya yanıt vermeye çalışılmıştır.

Dünyada, İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni ekonomik sistem çerçevesinde ve liberalizm, neoliberalizm, küreselleşme kapsamında, 2008 küresel kriz sonrasında Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Almanya ve Yunanistan'da yaşanan gelişmeler ele alınmıştır.

Araştırmada, bu dönemlerde izlenen liberal politikaların siyasi ve ekonomik etkileri ele alınmıştır. Türkiye'de liberal ekonomi ile birlikte batıya entegrasyon, liberal sisteme geçiş, demokratikleşme yolunda atılan adımlar ve söz konusu partilerin karşılaştıkları zorluklar irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: liberalizm, küreselleşme, ekonomi, siyaset, türkiye, dünya

ECONOMY - POLITICS RELATION IN TURKEY AND THE WORLD AFTER 1950

Abstract

In this study, an answer was searched to the question "Does the economy direct the politics or the politics direct the economy in the new order established after the Second World War?". Within this framework; samples both from Turkey and the world were examined and this question was tried to be responded.

The developments after the 2008 global crisis in The United States of America, European Union, Germany and Greece were handled within the scope of the new

economic system in the world which was created just after the Second World War and as part of liberalism, neoliberalism, globalization.

In this study, political and economic effects of liberal policies which were pursued in these eras were discussed. In conjunction with the liberal economy in Turkey, integration to the west, the change over to the liberal system, steps to democratization and the problems that the given parties faced with were scrutinized.

Keywords: liberalism, globalization, economy, politics, turkey, world

GİRİŞ

İnsanlık tarihi, yaşanan her farklı gelişmeden sonra değişim geçirerek yeni bir yola girmiştir. Paranın bulunması, yazının icadı, coğrafi keşifler, sanayi devrimleri, internetin icadı ve bunun gibi gelişmeler buna verilebilecek örneklerden birkaçıdır. Söz konusu gelişmeler çoğu zaman ya bir olaydan tetiklenmiş ya da başka bir olayı tetiklemiştir. 20.yy dünyasını ekonomik ve siyasi yönden yeni bir yola sokan olaylar zinciri de I. ve II. Dünya savaşları ile olmuştur. 1789 Fransız Devrimi sonrasında krallıkların yerini ulus devletlerin alması ile yönetim modelleri değişmiş, devlet mutlak otoritesini halk ile paylaşmaya başlamıştır. Ulus devletlerin ben merkezli politikaları savaşlara neden olmuş ve dünyayı 1. Dünya Savaşına taşımıştır. Galip ve mağlup devletler, kanlı bir sonuçla biten ilk savaşın ardından gerekli dersleri çıkaramamış ve rövanş arzusu ile dünyayı daha kanlı bir sonuçla sona erecek II. Dünya savaşına taşımıştır.

Dünya, ikinci dünya savaşından sonra ekonomik ve siyasi olarak büyük bir değişime uğramıştır. İkinci dünya savaşının yarattığı sosyal ve ekonomik yıkım, galip devletler öncülüğünde yeni, koordineli ve birbirine bağlı bir sistem oluşturma çabalarına sahne olmuştur. Ulus devletlerin uyguladığı ben merkezli kapitalist politikaların, 1914-1945 yılları arasında gerçekleşen iki savaş ile birlikte dünyayı felakete sürüklemesi, anlayış değişikliğini zorunlu kılmıştır. Birlikte hareket etme bilincinin, askeri ittifak anlayışından sıyrılıp ekonomik ve siyasal alanları da kapsayacak bir yapıya bürünmesi 1945 sonrası dönemin en önemli özelliği olmuştur. İkinci dünya savaşı sonrasında ekonomi daha ön plana çıkmış, gelişen teknoloji ile birlikte ülkelerin ticaret hacimleri giderek artmıştır. Kurulan küresel şirketler dünya çapında yaptıkları yatırımlar ile devlet politikalarını etkileyebilen unsurlar haline gelmiştir. 1945-2008 arası krizler ile kabuk değiştiren liberalizm, her evriminde özel sermayenin daha fazla söz sahibi olmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu kimi zaman oy kaygısı ile sermaye ve siyaset arasında güç çekişmesine dönüşmüştür.

Bu bağlamda, ilk olarak 1950'den dünyada 1945 yılından sonra meydana gelen gelişmeler ışığında ekonomi siyasete yön vermekte midir? yoksa siyaset mi ekonomiye yön vermekte midir? sorusunun yanıtı bulunmaya çalışılacaktır. Ek olarak 2 kutuplu askeri dünyadan çok kutuplu ve çok etkenli yeni dünya düzenine geçiş süreci ele alınarak, ekonomi ve siyaset ilişkisi bu iki zıt dünya arasında incelenmeye çalışılacaktır.

Liberal politikalar sermayenin serbestçe dolaşımına imkan vermektedir. Gelişen teknoloji ile sermaye hareketleri daha da hızlanmış ve küresel bir sermaye ağının oluşmasını sağlamıştır. Oluşan ağ ile beraber ülke ekonomileri birbirine entegre bir sistem gibi dışarıdan gelen tepkilere

duyarlı hale gelmiştir. Sistemin bu denli etki-tepkiye duyarlı olması siyaset yapıcılarının işlerini karmaşık hale getirmiştir.

Ülkelerin ekonomi politikaları oluşturulurken dış faktörlerin çarpan etkisi daha fazla hesaplanmaya başlanmıştır. Oluşan bu şartlar hem siyasilerin ekonomi üzerindeki önceliklerini törpülemiş hem de siyasileri, sermaye ile daha bütünleşik politikalar üretmeye hatta savundukları sisteme aykırı müdahalelerde bulunmaya itmiştir.

Geçmişten günümüze süregelen ekonomi-siyaset ilişkisi, günümüzde kararların hızla alınması ve etkilerinin yine aynı hızda görülmesi yüzünden daha karmaşık bir hal almıştır. 1970'ler sonrasında 2. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan liberal sistem işlevini yitirmiş ve neoliberal ekonomi anlayışı bunun yerini almıştır. Ülkeler internet ağının yaygınlaşmasıyla birlikte daha fazla birbirine bağlı hale gelmiş, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile güç odaklarında çok kutupluluk ve beraberinde kaotik ilişkiler zinciri ortaya çıkmıştır. Ülkesinde belli bir görüşe ait politika uygulayan siyasetçiler başka ülkelerde zıt görüşte bir iktidar ile iyi ilişkiler kurabilecek duruma gelmiştir.

Yakın gelecekte ise "Endüstri 4.0 Devrimi, yapay zeka, sosyal medya, Blockchain, Bitcoin" gibi daha karmaşık sistemlerle donatılan ülke ekonomilerinin birbirlerine daha da bağımlı bir konuma gelmesi beklenmektedir. Parasal sistemin değişmesinin söz konusu olduğu günümüzde, ülke ekonomileri devlet etkisinden çıkarak bireylerin etkisine gireceğine ilişkin görüşler çalışmalarda yer almaktadır.

Politikacılar gelişen sosyal ağlar sayesinde hiç dokunamadıkları kadar çok insana ulaşmayı başarmakta, kendilerine destek istemekte veya rakiplerine oy verebilecek seçmenleri manipülasyonlarla sandıktan uzak tutmaya çalışmaktadır. Aynı şekilde seçmenlerde siyasilere ve alınan kararlara ulaşmada sosyal medyayı kullanmakta ve gerektiğinde baskı grubu gibi hareket ederek alınan kararların değiştirilmesini veya yeni karar çıkarılmasını sağlayarak politika yapımına katkı koyabilmektedir.

Politik Ekonomi

Politik ekonomiyi çok genel olarak tanımlarsak, politika ile ekonominin karşılıklı etkileşimi diyebiliriz. Fakat bu tanım oldukça genel bir tanımdır ve gerçek anlamıyla ne çalışıldığını ifade etmez. Genel olarak ekonomiyi, sonsuz insan ihtiyaçları karşısında, kıt olan kaynakların verimli şekilde kullanılma yollarını arayan bilim olarak tanımlayabiliriz. (Parasız, 2000:4). Bu tanım ile ekonomik faaliyetler soyutlanmış ve tercih-kıtlık durumlarını ele alan "genişletilmiş" bir tanım verilmiştir. Böyle olunca politik iktisadın başlangıç noktası da "karar verme sürecinin politik yapısı" olmaktadır ve siyasetin ekonomik tercihleri nasıl etkilediği ile ilgilenmektedir (Telatar, 2004:78). Bu tanım ile iktisat kaynakların sonuçlara uyarlanma yöntemi olarak görülmektedir. Politikayı ise, bir taraftan toplumda yaşayan insanlar arasındaki çatışma, mücadele ve kavgaya olarak görebileceğimiz gibi, diğer taraftan toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak ortak iyiliği gerçekleştirmek olarak görebiliriz. Bu iki tanımda politikayı uç noktalarda tanımlamıştır. Bu ikisini birleştirerek politikayı, hem bir çatışma ve iktidar kavgası, hem de toplumun bütün üyelerinin (en azından bir kısmının) yararına olabilecek bir düzen yaratma aracı olarak tanımlayabiliriz (Kapani, 2000:17-18). Görüldüğü gibi politika aynı zamanda güç ve otoritenin uygulanmasını da içermektedir. Güç ve otorite genelde toplumdaki aktörler arasında

çıkarların farklılaşması ve çıkar çatışmaları ortaya çıktığında uygulanır. Bu durumda kolektif kararlar nasıl alınır? Birey, sınıf veya gruplar toplumsal tercihi kendi tercihlerine göre şekillendirmek için güç ve otoriteyi nasıl elde ederler? Bu tür durumlar da Drazen (2000:6) politikanın kolektif tercihleri yapılabilmek mekanizması olarak devreye girdiğini belirtmektedir. Aslında güç ve otoritenin elde edilmesi ve kullanılması, kolektif kararlar alınmasında kullanılan mekanizmaların neler olduğu yönündeki genel sorunun spesifik hale dönüştürülmesidir.

İktisat Bilimi + Siyaset Bilimi = Politik Ekonomi?

Buna cevap verebilmek için iktisat bilimi ile siyaset biliminin farklı yönlerine bakmak gerekir. Politika ve ekonominin farklılıkları üç temel noktada toplanır: İncelenen faaliyet, incelenen birim ve inceleme yöntemi. Ekonominin incelediği temel faaliyet alanı fertler arası “mübadele işlemi iken, siyasetin temel inceleme alanı ise, “iktidardır” dır. Ekonominin incelediği temel birim “birey”dir. Bu birey tüketici olarak hane halkı, üretici olarak firmaları kapsamaktadır. Bireylerin tercihlerinin homojen olduğu varsayılır ve bir bireye ait tercihin bütün toplumun tercihlerini yansıttığı kabul edilir. Siyaset biliminde ise tercihlerden ziyade kararlar vardır ve bu kararlar belli bir kurumsal yapı içinde bulunan grupların karşılıklı etkileşimi sonucunda alınır. Ekonomi ve politika arasında inceleme yöntemi olarak alınan rasyonellik açısından da farklar mevcuttur. İktisatçılar fertlerin “rasyonel” davrandığını kabul ederler. Rasyonellik tüketici açısından “fayda maksimizasyonu”, üretici açısından ise “kar maksimizasyonu” olarak belirtilen optimizasyonu gerçekleştirmektir (Vural, 1986:9-12).

Bütün bu farklılıkların ortaya konulmasından sonra politik ekonomiyi “karar alıcıların siyasal doğasının politika tercihlerini ve bunun sonucunda ekonomik çıktıları nasıl etkilediğini” araştıran bir disiplin olarak tanımlayabiliriz. Buna göre gerçek dünyada ekonomi politikaları sosyal plancılar tarafından hazırlanmamakta ve ekonomi politikaları, kolektif tercihler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kolektif tercihler ise, çıkar çatışmalarını dengeleyen karar alma sürecinin sonucunda oluşmaktadır. (Drazen, 2000:20)

İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Liberalizm, Neoliberalizm, Küreselleşme Ve 2008 Küresel Finansal Krizinde Siyaset Ve Ekonomi İlişkisi

Bilindiği üzere günümüz dünyası hızla gelişime açık ve teknolojinin 1960'lara oranla daha yaygın ve hızlı bir biçimde kullanıldığı bir mekan haline almıştır. Örneğin, 2000'lerde NATO gibi örgütlerin kısıtlı bir kapsama alanına sahip olması ve AB'nin bazı üyelerinin bu şemsiyenin dışında kalması konusunda yeni görüşler ortaya çıkmış, gelişen dünyaya paralel olarak daha kapsayıcı bir model oluşturulması gerektiği dile getirilmiştir. (Kissenger, 2001) İlerleyen iletişim araçları sayesinde, gelişmelerin hızının artması aynı oranda siyasi kararların yurt içi ve yurt dışında, hızlı bir biçimde karşılık bulmasına yol açmıştır. İşte bu noktada araştırmacılar ortaya, aslında pekte yeni olmayan bir tespiti kavramsallaştırarak sunmuş ve bu olgunun adına da küreselleşme adını vermiştir.

Kavramsal olarak günümüz sistemini anlamak için küreselleşme çerçevesinde doğan etkilerden söz etmek gerekmektedir. Günümüz dünyası soğuk savaş ve öncesi döneminden daha hassas bir yapıya sahiptir. Günümüz ekonomi politikasında bazı değişikliklerde meydana gelmiştir,

küreselleşme kavramı ile beraber ortaya aslında yeni olmayan ancak günümüzde daha hızlı bir biçimde etkisini gösteren ekonomik krizler meydana gelmektedir. Yaşanan krizler artık sınırları daha rahat aşmış başka coğrafyalarda etkili olabilmektedir. Yaşanmakta olan bu ekonomik çıkmazlar küreselleşme olgusunun olumsuzluklarını bütün dünyaya göstermiş, aslında krizlerde payı olmayan ülkelere birtakım bedellere mal olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dünyadaki Gelişmeler

İkinci dünya savaşı sonrasında kazanan devletler ABD, SSCB, İngiltere, Fransa yeni düzenin mimarları olarak ön plana çıkmış mağlup devletler Almanya, Japonya ve İtalya ise birinci dünya savaşından ders alınarak ağır bedeller ödölmeden kurulacak yeni sisteme entegre edilmiştir. Oluşturulma ihtiyacı hissedilen bu yeni sistem beraberinde, günümüzde de adı geçen birçok örgütün temellerinin de atılmasını sağlamıştır.

Savaş ABD'yi merkez ülke haline getirmiş ve 19.yüzyılda üzerinde güneş batmaya imparatorluk olan İngiltere ile benzer konuma getirmiştir. (Kazgan, 1997)

1941'de Londra'da St. James Palace'da müttefikler arasında imzalanan deklarasyon ile temelleri atılan Birleşmiş Milletler 25 Nisan 1945'de San Francisco'da düzenlenen konferans ile 50 ülkenin imzası ile resmi olarak kurulmuştur. CHP iktidarındaki Türkiye'nin kurucu üyesi olarak katıldığı BM'nin ana kuruluş prensibi dünyada barışı ve güvenliği sağlamaktır. BM'de karar almada en etkin organ ABD, SSCB, Fransa, İngiltere ve Çin tarafından oluşarak gelecek dönemde küresel düzende etkin olacak devletler de ilan edilmiştir. (BM, 2018)

1944 yılında ABD'nin New Hampshire'da (Bretton Woods) Dünya'da ekonomik sistemin dengesini muhafaza etmek amacıyla 44 ülkenin katılımıyla IMF kurulmuştur. 1971 yılına kadar ülkelerin kur şokları ve dalgalanmalarından korunması amacıyla sabit kur rejimini uygulayan IMF, 1972 yılından itibaren kur rejimini ülkelerin kendi tercihlerine bırakmıştır. (IMF, 2018)

IMF ile birlikte 1944 yılında Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası adıyla ileride Dünya Bankası olarak anılacak bir finansal destek mekanizması kurulmuştur. Dünya Bankası'nın kuruluş amacı savaşın yıkımı ile karşılaşan ülkelere yeniden yapılanmaları için düşük faizli borç veya kredi vermektir. (WB, 2018)

Tüm dünya ülkelerini kapsayan gelişmelerin yanında 4 Nisan 1949 yılında 12 ülkenin katılımıyla NATO kurularak, soğuk savaşın temelleri atılmış ve SSCB'ye karşı ABD önderliğinde bir ittifak inşa edilmiştir. Kuruluş amacı üyelerinin politik ve askeri olarak özgürlüğünü ve bağımsızlığını sağlamak olan NATO'ya Türkiye, 1952 yılında DP iktidarında katılmıştır. (NATO, 2018)

Dünya bu yapılanmalarla birlikte hem askeri hem de ekonomik yönden ikiye ayrılmıştır. İlki ABD merkezde olmak üzere serbestleşmeye dayalı ekonomi modelinde hareket eden ülkeler, ikincisi SSCB'nin başını çektiği planlı ekonomi sistemine sahip olan ülkeler. (Kazgan, 1997) Söz konusu dönem 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasına kadar devam etmiş ve ülkeler kendi merkezleri güdümünde hareket etmiştir. Dönemin kazananı ABD kaybedeni SSCB olmuştur. SSCB ABD ile girdiği silah yarışı yani bir nevi popülizme yenik düşmesi ile tüketim mallarında kıtlık yaşamış elektronik devrimde geri kalmış ve ekonomik olarak çöküntü yaşamıştır. (Kazgan, 1997)

1990 sonrasında yeni düzen temelleri 1975’de atılan G7 olarak adlandırılan (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, Kanada ve İtalya’dan oluşan (Avrupa Komisyonu Başkanı’nda katıldığı) sonrasında 1994’de Rusya’nın da katılımı ile G8’e dönüşen yapı öncülüğünde atılmaya başlanmıştır. (Kagan, 1997)

Liberalizm

Liberalizm, ortaçağ sonrasında çöken krallık rejimlerinin yerine geçen ulus devlet yönetim modelinde kendi üzerine oturacağı bir tabanı bulmuş, ABD ve Fransa’da yaşanan devrimler ile siyasi anlamda bir kabuğa bürünmüştür. (Çetin, 1996)

Kimi araştırmacılar, Liberalizm’in kurulmuş olduğu ortam ile incelendiğinde temellerinin İngiltere’deki MagnaCarta ve hatta Antik Yunan’a kadar dayanabileceğini savunmaktadırlar. Ancak yakın tarihte tam olarak Liberal fikirlerin babası olarak anılacak kişi ise John Locke’dur. “Locke’a göre insanlar doğa halinden uygar siyasi topluma geçerken doğal haklarını saklı tutmuşlar ve devleti bu haklarını korumakla görevlendirmiş ve yetkilendirmiştir”. (Korutürk, 2005) Liberalizm’in temel prensibi dayandığı tabandan da anlaşılacağı üzere mutlak devlet otoritesinin sınırlanması gerektiği anlayışına dayanmaktadır. Başka bir deyişle temel Liberal ilke, devletin vatandaşlarına hizmet sunmakta ve yaptırım gücü olan bir kurum olarak belli nitelikteki yasalar ile sınırlandırılmasıdır. (Çetin, 1996) Liberal politikalar bu çerçevede 1980’lere kadar dünya ekonomisi ve siyasetine etki ederek dünyayı şekillendirmiştir.

Neoliberalizm

Neoliberalizm, 1970’lerde başlayan ekonomik bozulmalar ve krizlerle “BrettonWoods” sisteminin işlevselliğini yitirmesi ve Keynes’yen ekonomi modelinin artık geçerliliğini yitirmesine alternatif olarak ortaya çıkan yeni bir liberal düzenlemedir. Bu süreci Suudi Arabistan petrol sermayesi finanse etmiş ve ABD’li bankalara dolar aktarmıştır. Biriken bu sermaye üçüncü dünya ülkelerine borç olarak satılmıştır. (Daldal, 2016) Başka bir açıdan Neoliberalizm, ABD merkezli mali yönden en güçlü ve egemenlerin iktidarına geri dönüş olarak açıklanmaktadır. 1970’lerde başlayan ekonomik bozulmalar, ABD’nin faiz oranlarını arttırması, üçüncü dünya ülkelerinde borç krizinin oluşması beraberinde stagflasyon ve işsizliği getirerek sürecin değişmesine yol açmış 1979 sonrasında dev sermaye şirketlerinin güdümünde yeni bir ekonomi düzeni oluşmuştur. (Tabb vd., 2008) 1970 sonrası dönemde çevre ülkelerdeki mali sıkıntılardan kaynaklı borç çevirememesi sorununa, IMF ve Dünya Bankası aracılığı ile müdahale eden merkezdeki ülkeler, verdikleri krediler aracılığı ile bu ülkelere kendi politikalarını dayatmıştır. (Eroğlu, 2011)

Neoliberalizm’e geçişte en önemli araç “yapısal reformlar” olmuştur. Bu reformların en önemli amacı devlet ve piyasa arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi olmuştur. Yukarıda bahsedilen sermaye birikiminin yeni yatırım alanları bulmasına çözüm bulmak adına yapısal reformlar aracılığı ile devletin çeşitli sektörlerden el çektilerilerek üretim faaliyetlerinden uzaklaştırılması amaçlanmıştır. (Atay, 2007)

Neoliberalizm’in getirdiği yeniliklerden biri, Neoliberal politikalar ile iktidar yetkisinde olan ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesi sürecini özerk kurulların yetki alanına devredilmesine olanak sağlamasıdır. (Atay, 2007) Bu yenilik, bir bakıma ekonominin ve güçlü

aktörlerin küresel ekonomiyi devletlerin yerine yönetmesine zemin hazırlamayı amaçlamaktadır.

Günümüze geldiğinde ise enformasyon teknolojisinin gelişmesi ile klasik devlet anlayışının sonlandığı görülmektedir. Para artık hızlı transfer edilebilen ve ilerleyen teknoloji ile birlikte rakamsal olarak ifade edilebilen bir araç haline almıştır. Finansal ticaretin sınırlarının kalkması ve belli coğrafi bölgelerde sıkışıp kalmak yerine son teknoloji ile donatılan işlem odalarına geçmesi, devlet anlayışının da buna uygun olarak yeniden yorumlanmasına neden olmuştur. (Eroğlu, 2011)

Ancak yukarıdakilere aykırı bir görüş olarak, söz konusu süreçte evrensel ekonomi yasaları ve güçlü ekonomik aktörlerin küresel ekonomiyi yönetmediği savunulmaktadır. Politik sınırların, farklılıkların ekonomiyi ve ekonomi politikalarını bir ulustan bir başkasına ayırdığı ve gelecekte de ayıracağı görüşü dile getirilmektedir. (Gilpin, 2002)

Küreselleşme

Küreselleşme, “Globalization” adıyla 1961’de İngilizce’de kullanılan bir deyimdir. Anlam olarak diğer unsurların dışında özellikle de uluslararası siyaset ekonomisinde “Économie politique internationale” pazarların bütünleşmesi anlamına gelmektedir. (Smouts vd., 2006) Başka bir açıklamayla da küreselleşme hizmetin, bireylerin ve bilginin dolaşımı/ikamesi olarak tanımlanır. (Proulx, 1996) Bir başka ifade ile küreselleşme:

Dünya ekonomisini oluşturan sosyal ve ekonomik parçaların birbirleriyle ve dünya piyasalarıyla bütünleşmesi olarak düşünülebilir”. (Çetin, 2006) Veyahut; “Kimilerine göre küreselleşme çok uluslu şirketlerin kullandığı bir propaganda sloganı; kimilerine göre ise dünyanın çehresini değiştiren, ulusal sınırları ortadan kaldırarak mal, hizmet ve sermayenin hatta iş gücünün serbest dolaşımını sağlayarak dünya refahını arttıran bir gelişmedir”. (Mancı, 2006)

Görüldüğü üzere küreselleşme, terim olarak pekte eski olmamakla beraber genelde ekonomik anlamda ön plana çıkmaktadır. Ekonomik anlamın öne çıkmasında, öncelikle sermayenin küreselleşmesi ve buna bağlı olarak sermayenin günümüz dünyasında etkili bir unsur olması etkili olmuştur.

Tarihsel açıdan milattan önce 2700-2400 yıllarında Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının birleşmesi ve bununla birlikte dünya sisteminin doğuşunun gerçekleştiği görüşü David Wilkinson tarafından dile getirilmiştir. (Frank ve Gills, 2003) Buna istinaden küreselleşme olgusunun da temellerinin bu döneme dayandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kavram olarak küreselleşmenin yaygınlaşması 1980’li yılları bulacaktır.

Bu tanımlamaların yanı sıra küreselleşmeyi olumsuz bir gelişme olarak gören siyasi kesimlerde vardır. Kimi ülkeler siyasetlerinde küreselleşmeyi bir sömürü aracı olarak tanımlamakta ve küreselleşmenin devlet otoritesi ve egemenliğine zarar verdiğini savunmaktadır, yine bu söyleme sahip kişiler dolaylı yoldan-yani devlet üzerinden-halkın da egemenliğine zarar verici bir unsur olarak, küreselleşmeyi tanımlamaktadır.

Kültürel olarak tanımında küreselleşmenin sermaye dışında bireylerin yani ülkelerin gittikçe birbirine benzemesi, aynı kıyafeti giymesi aynı müziği dinlemesi gibi davranışlara neden olacaktır. “Bazılarının "Amerikalılaştırma"(Americanization) bazılarının ise "Batılılaştırma"

(Westernization) adını verdiği dünya halkları arasındaki bu benzeşim globalleşmenin ta kendisidir". (Karabaa, 2006) Bu tanımlamalarda dikkat çekilen yakın bir zamanda küresel etkileşim ile ortak anlayışların artacağı bir bakıma sınırlara ve devletlere ihtiyaç duyulmayacağı anlamı çıkabilmektedir.

Özetlemek gerekirse küreselleşme denilince olumlu, kuşkucu ve yıkıcı yaklaşıma sahip olan bir ayrım ortaya çıkmaktadır. Bu ayrımı bir tabloda inceleyecek olursak:

Tablo 1. Küreselleşme Türleri (Mancı, 2006)

	Hiper-küreselciler	Kuşkucular	Dönüşümcüler
Yeni olan ne?	Küresel bir çağ	Ticaret blokları Geçmiş dönemlerden daha zayıf jeo-yönetişim (geo governance)	Tarihsel olarak eşi görülmedik düzeyde küresel karşılıklı bağlılık
Hakim özellikler	Küresel kapitalizm Küresel yönetim Küresel sivil toplum	Dünya 1890'larda olduğundan daha az karşılıklı bağlı.	Yoğun ve derin (thick) küreselleşme.
Ulusal hükümetlerin gücü	Geriliyor ve aşmıyor	Güçleniyor ve çoğalıyor	Yeniden inşa ediliyor Yeniden yapılıyor.
Küreselleşmenin itici gücü	Kapitalizm ve teknoloji	Devlet ve piyasalar	Modem itenin birleştirici güçleri
Tabakalaşma kalıpları	Eski hiyerarşilerin aşılması	Giderek artan bir şekilde Güney'in marjinalleşmesi	Dünya düzeninin yeni mimarisi
Hakim motif	McDonalds Madonna, vs.	Ulusal çıkar	Siyasal topluluğun transformasyonu
Küreselleşmenin kavramlaştırılması	İnsani eylemin çerçevesinin yeniden düzenlenmesiyle	Uluslararasılaşma ve bölgeselleşme..	Belli bir mesafedeki eylemlerin ve bölgeler arası ilişkilerin yeniden düzenlenmesiyle

Tarihsel yörünge	Küresel Uygarlık	Bölgesel bloklar. Uygarlıklar çatışması	Karşılıklı bağımlılık: küresel bütünleşme ve parçalanma
Özet	Ulus devletin sonu	Uluslararasılaşma devletin kabulü ve desteğine bağlı	Küreselleşme devletin "üçünü ve dünya siyasetini dönüştürüyor.

Tablo 1.'den de görülebileceği üzere yukarıda yaptığımız tespite benzer olarak farklı görüşlerle küreselleşme olgusunun değerlendirildiğini görebilmekteyiz. Tablo incelendiğinde üç farklı grubun olduğu görülmektedir; Hiper Küreselciler, Kuşkucular, Dönüşümcüler.

İlk gruptaki düşünce altyapısında küreselleşmeyi yeni oluşan-oluşturulan bir çağ olarak görmekte, her alanda küresel faaliyetlerin-mekanizmaların oluştuğu ulus devlet mekanizmasının ortadan kalktığı bir çağ olarak tanımlamaktadır. İkinci gruptaki kuşkucular ise küreselleşmeyi daha çok maddi yapılanma çatısı altına toplayarak ulus devletlerin güçlendiği tezini ortaya koymaktadır. Üçüncü yani Dönüşümcüler ise evrim teorisinde olduğu gibi bazı öğelerin(ulus devlet gibi)dönüşüme uğradığını, yıkım olmadan, bir geçiş itibarı ile yeni sistemin oluştuğunu savunmaktadır.

Günümüz siyaseti, yukarıda belirttiğimiz ayırmadan yola çıkarak çeşitli siyasa yapma yollarına başvurmaktadır. Kimi siyasetçiler adı geçen ayrımlar ile doğru orantılı hareket etmekte, kimileri de kendi çıkarları ya da gelişmeler sonucunda karma bir anlayış ile hareket etmektedir.

Günümüz siyaset anlayışında popüler bir kelime olan küreselleşme, özellikle serbest sermayenin etkili olduğu bir dünyada farklı biçimde aracı olarak kullanılabilir. Kimi ülkeler küreselleşme olgusunu kullanarak başka ülkeler üzerinden tasarruf etme amacı güderken, yine aynı ülkeler kendi içerisinde küreselleşme kavramına aykırı hareket edebilmektedir. Yani ülkeler siyasa yaparken dışarıya küresel içeriye ise devletçi imajı verebilmektedir.

Küresel Finansal Kriz ve Siyasi Gelişmeler

Küreselleşme çerçevesinde birbirine bağlı bir ekonomik sistemin oluşması ve bu sistemin kimi zaman tıkanması krizleri ortaya çıkarmaktadır. Bilindiği üzere siyasetin ve siyasi parti iktidarların ömürlerini belirleyen, uzatan veya kısaltan etkenlerden en önemlisi iktisadi durumdur. Seçmen, eğer kendi mali olanakları azalır baştaki iktidarı değiştirebilir eğer mali durumu iyileşip gelişirse de siyasi iktidarın devamını isteyebilmektedir.

Kriz kelime anlamıyla Yunan dilinden terminolojiye girmiş bir kelime olup "Krisis" olarak tanımlanmaktadır. Sosyal Bilimler kriz olgusunu değerlendirirken Buhran, Bunalım gibi anlamlara da başvurmaktadır. Finansal anlamda ekonomik krizin tanımı -teknik terimlere sahip olsa da-; "Genel olarak herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya finans piyasasındaki fiyat ve/veya miktarlarda kabul edilebilir bir değişim sınırının ötesinde gerçekleşen şiddetli dalgalanmaları" (Erdoğan, 2006) ifade etmektedir. Kriz başka bir anlamıyla da; "Bir taraftan

dışsal faktörlere bağlı olabilen ve beklenmedik bir zamanda ortaya çıkan sancılı bir dönem, bir taraftan da bazı çevreler veya kesimler için yeniden yapılanma yolunda bir fırsat olarak anlaşılmaktadır.” (Fırat, 2006) Günümüzde demokrasilerde bu tanımlamalar ile aynı doğrultuda, krizler bir taraf için olumsuz olarak değerlendirilirken başkaları tarafından da bir fırsat ortamı olarak görünmektedir. Siyasetten alışıktığımız bu durum; Krizin oluşmasıyla iktidardaki partinin düşmesine, yerine de muhalif bir partinin gelmesine sebep olmaktadır. Yani makro olarak bakıldığında kriz, ülke için olumsuz olmakta ancak seçmen üzerinde oluşan negatif psikolojik durumdan fayda sağlayan muhalif bir partiyi iktidara taşıyabilmektedir.

Günümüz küresel dünyasında ekonomik krizin belirtileri farklı olabilmektedir. Belirtiler teknik anlamda finansal altyapıya dayanmaktadır. Bu teknik unsurları bir başlık altında toplarsak:

- Kısa vadeli iç faizde dalgalanma
- Dış borç faizinde ve risk priminde yükselme ve dalgalanma
- Kısa vadeli dış borç /döviz rezervi ve Kısa vadeli dış borç/ihracat -Toplam veya kısa vadeli dış borç/ihracat
- Cari açık /döviz rezervi ve Cari açık/GSYİH
- Yerli paranın değer kazanması
- Para ikamesi
- Banka bilançolarında vade uyumsuzlukları
- Bankacılık kesimi açık pozisyonu/döviz rezervi
- Sermaye hareketinde dalgalanma (Kandemir, 2005)

Bu unsurlar asli olarak ekonomik krizlerin nedenleri olarak görülmekte ve siyasa yapımına etkin bir biçimde müdahil olmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi kriz kelimesi yalnızca Ekonomik-Finansal değil, adı geçen unsurların yanında, seçmen arasında büyük bir telaşa yani psikolojik etkilere de neden olabilmektedir bu da ekonominin yanı sıra psikolojinin de devreye girmesiyle oluşan büyük baskıda hükümetlerin görevlerini yerine getirememesine ve kitlesel eylemlerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu krizlerin sonucunda dünyada iktidar değişiklikleri olabilmekte, uzun yıllar iktidar olan partiler bir anda siyaset sahnesinden silinebilmektedir.

İşte bu noktada krizlerin oluşturduğu bu psikolojik ortam üzerinde durulması gerekmektedir. Örneğin 1907 ABD’de yaşanan ekonomik krizden çıkış yolu arayan J.P.Morgan krizin psikolojik etkilerini bastırmak için din adamlarına, sisteme olan güven ve desteğin yeniden tesisi için vaazlar vermeleri yönünde çağrı yapar. (NTV Tarih Dergisi, 2009) Morgan iyi bir bankacı olmasına karşın toplumsal alanda oluşan panik havasını dindirmek ve krizden çıkış yollarını daha etkin üretebilmek için halkın psikolojik durumunu da göz ardı etmemiştir ve bu konuda Roosevelt’in desteğini de alarak etkin bir plan hazırlamıştır. Yani telaşı dikkatleri farklı bir yöne çekerek minimum seviyeye indirmeye çalışmıştır.

Günümüz siyasetçileri ekonomik krizlerin getirdiği tehlikeleri bildiklerinden, olası kriz zamanlarında seçmeni yatıştırıcı söylemlere imza atmaktadır. Türkiye’den örnek verecek olursak DP iktidarı sırasında 1954 yılında şeker sıkıntısı yüzünden oluşan buhrana DP Ekonomi ve Ticaret Bakanı Fethi Çelikbaş “%70 suni bir buhran ve psikolojik bir hal karşısındayız”

demidir. (Albayrak, 2004) Bunun yanı sıra Recep Tayyip Erdoğan 2008 küresel ekonomik krizi ile ilgili olarak bezer bir açıklamayı yapmış ve “Kriz Psikolojiktir” söyleminde bulunmuştur. (Milliyet, 25.12.2008) Erdoğan bu açıklamayı; aynı ondan 54 yıl önceki meslektaşı Çelikbaş gibi, kamuoyunu telaşlandırmamak adına yaptığı görüşü kimi çevrelerce dillendirilmiştir.

Siyasiler hitap ettikleri kitlelerin, onların misyonuna son verebileceğini bunun da çoğunlukla ekonomik sebeplerle meydana gelebileceğini bilmektedir. Geçmişe bir geri dönüş yapacak olursak DP'liler iktidara gelmelerinde, II.Dünya savaşı sonrası halkın yaşadığı ekonomik sıkıntıların etkili olduğunu bilmekteydiler. Aynı durum darbe etkisinden çıkmak ve refaha ulaşmak isteyen ANAP seçmenlerinde de mevcut idi, yakın geçmişte, AK Parti 2001 krizinin partiyi halk nezdinde kurtarıcı olarak görülmesindeki etkisini bilmekte bu nedenle ortaya sade vatandaşın anlayabileceği söylemler ile çıkararak rüzgarı kendilerine doğru çevirmiştir.

ABD, AB ve Almanya Örnekleri

Kriz ve küreselleşme kavramları ışığında 2008 yılında yaşanan "Küresel Finansal Kriz" dünyada yeni dengelerin oluştuğu ve bir bakıma 1990'ların getirdiği neoliberal politikalarda değişim ihtiyacı duyulan bir döneme girilmiştir. Yeni ekonomi politik bu kriz ile birlikte şekillenmeye başlamıştır. Bu kriz sürecine bakıldığında, neoliberal teorilerin aksi yönünde siyasilerin ekonomi üzerinde ne derece etkili olabildikleri görülmüştür.

2008 krizi özet olarak ABD'de emlak piyasasındaki borç ödeme dengesizliği ile başlamış daha sonra 5 trilyon dolardan fazla konut kredisini yönettiği düşünülen FannieMae ve Freddie Mac kuruluşlarının yönetimine Federal Emlak Finansman Otoritesi tarafından el konulmuş bu vakayı takiben ABD'nin en büyük 3. yatırım bankası Lehmann Brothers'ın iflasını açıklaması ile tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır.

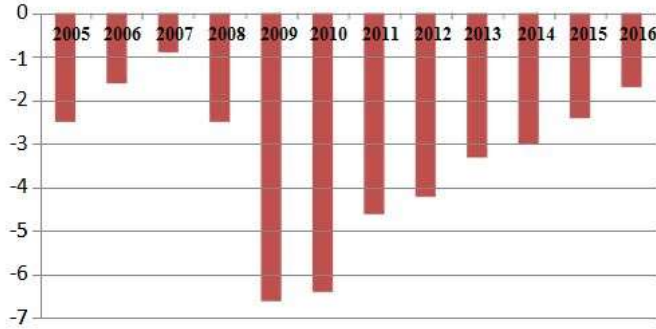
Söz konusu krizin ana taşıyıcısı, ABD’de uygulanan ve tüketicilerin 20-30 yıl gibi vadelerle ev almasına olanak sağlayan “Mortgage” ev kredisi sistemidir. Sorunun temelleri, kredi almaya elverişli olmayan kişilere de kredi kullandırılması (Supreme Mortgage) oranlarının artması ve bunun yanında emlak piyasasındaki durgunluk, değişken fazi oranları ile ev kredisi alan tüketicilerin ABD Merkez Bankası (FED) tarafından arttırılan faziler ile kredilerini ödeyemeyecek duruma gelmesi ile başlayan ev ipoteklerinden oluşan zincir bir reaksiyondur. (Aracı, 2010)

ABD yaşanan bu kriz tüm dünyaya etkisini göstermiş başta Avrupa ve Asya olmak üzere, krizin etkileri hem vatandaşlar hem de siyasetçiler üzerinde tedirginlik yaratmıştır. Nitekim bu etkiler kendini göstermeye başladığında, günümüz küresel ekonomik düzene aykırılık oluşturulacak devlet müdahalesi ile şirket kurtarılması gibi geleneksel önlemlere de imza atılmıştır.

Söz konusu kriz çerçevesinde, küreselleşen dünyada ABD'de başlayan, ilk bakışta lokal olarak ev borçlarını ödeyemeyen ABD vatandaşlarının bankaları zor duruma düşürmesi ile cereyan eden krizin, küreselleşen ve birbirine sıkı sıkıya bağlanan finans sisteminde büyük izler bırakabileceği siyasetçiler, siyaset bilimcileri ve ekonomistler tarafından yaşayarak öğrenilmiştir. Küreselleşmenin domino etkisi ile piyasalar, şirketler ve devletler birbirlerine sıkı bir şekilde bağlandığından reaksiyonları da bu eksende birbirini etkileyen bir dizi yıkıcı hareketi de beraberinde getirmiştir.

Bu krizin neden öngörülemediği konusuna gelinecek olursa burada bir göz yumma olasılığı veyahut yetkililerin mevcut uyarıcılara karşı gözlerini kapatması gibi düşünceler çeşitli çevreler tarafından dillendirilmiştir. Örnek olarak 1998-2008 arasında ABD'de finans sektörü, federal

Şekil 1: AB Ülkeleri GSYİH

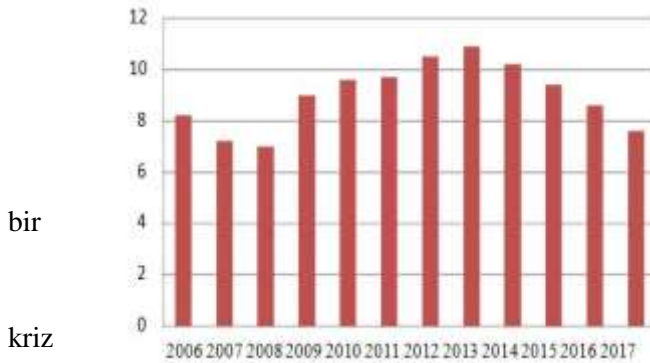
Kaynak:

39EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00127>

etkileri olmuştur. Yunanistan, İspanya, Portekiz ve İrlanda gibi devletler ağır darbe alırken Almanya ve Fransa gibi lokomotif ülkeler birliğin krizden çıkması için öncü rol oynamıştır.

Krizin AB üyesi 28 ülkeye etkilerini görmek için yukarıdaki Şekil 1'in incelenmesigerekmektedir. GSYH, 2005, 2006, 2007 yıllarındaki gözle görülür iyileşmenin ardından 2008 krizi esnasında 2 puan 2009 yılında 4,5 puan düşerek negatif eğilimde seyretmiştir. Söz konusu sürecin 2007'deki düzeyine dönmesi 2016 yılını bulmuştur. İşsizlik rakamlarına bakılacak olursa:

Şekil 2: AB Ülkeleri İşsizlik Oranı

bir

kriz

seçim kampanyaları için 1,7 milyar dolarlık bağış ve 3,4 milyar dolarlık lobi harcaması yapmıştır. (Crotty, 2009) İlgili çevreler, söz konusu harcamalar ve maddi destekler gelen krizin sinyallerinin görülmemesine katkı sağladığını dile getirmişlerdir. Siyasiler ve bürokratlar bir bakıma parti ve kendi menfaatleri için ekonomide oluşan bazı kötü sinyallere tepki vermemiştir.

ABD'de başlayan krizin, dünyaya olan etkilerine Atlantik Okyanusu'nun diğer yakasında bulunan AB üyesi ülkelere de negatif

Şekil 2 incelendiğinde işsizlik ile Şekil 1'deki GSYH ile aynı orantıda bir hareket sergilediği görülmektedir. 2006-2008 yılları arasında düşme eğilimindeki işsizlik oranı, kriz sonrasında 2013 yılına kadar sürecek yükseliş eğilimi sergileyerek çift haneli rakamlara ulaşmıştır. AB Genelinde işsizlik, 2016 yılında ancak öncesi duruma dönebilmiştir.

Şekil 3: 2009 Avrupa Parlamentosu Seçimleri Şekil 4: 2014 Avrupa Parlamentosu Seçimleri

kaynak: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/20150201PVL00021/Previous-elections>

Avrupa Parlamentosu seçimlerinde krizin siyasi yansımalarına bakıldığında sağ partilerinoy kaybettiği görülmektedir.

Birlik krizden çıktıktan sonra Neoliberalizm'in en önemli parçası olan büyük şirketlerin desteklenmesi konusunu gözden geçirme yoluna gitmiş ve büyük şirketlerin yarattığı yıkımı en aza indirmek ve krizlerin ekonomiye etkisini azaltmak için KOBİ "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler" in desteklenmesi politikasını uygulamaya koymuştur.

1950'den Günümüze Türkiye

Liberal eksenli siyaset yaklaşımı, ikinci dünya savaşı sonrasında CHP'de Marshall yardımları ile birlikte kendini göstermeye başlamıştır. CHP bu dönemde devletçi siyasetin aksine özel teşebbüse ağırlık veren bir konuma geçmeyi, Marshall yardımlarının devamlılığının bir gereği olarak uygulamaya başlamıştır. 1948'de Türk Ekonomisi ile ilgili bir araştırmayı yöneten MaxThornburg'un Marshall yardımlarına önkoşul olarak serbest girişimi sunması (Ahmad, 1992) CHP aracılığıyla Türkiye'nin liberal anlayışa geçişini hızlandıran gelişme olmuştur. CHP yukarıdan da anlaşılacağı gibi devletçilik programını yumuşatmaya başlayarak, sonrasında seçimle iktidara gelecek Demokrat Parti'nin, ekonomi politikalarının, temellerini hazırlamıştır.

Altı çizilmesi gereken bir nokta da yukarıda da dile getirdiğimiz dönemin olağanüstü bir vaziyetin yani cumhuriyete geçişin devamı niteliğinde olması ve ikinci dünya savaşına denk gelmesidir. Bu açıdan bakıldığında, bir yönetim erkinin iktidarı zaruri bir şekilde tek elde toplaması normal karşılanabilecek bir hadise olarak görülmektedir. Nitekim savaşın bitimi olan 1945 yılı itibari ile İsmet İnönü, Muhalefet partisinin gerekliliğini ortaya koymuş bu düşüncesi hem içeride hem de dışarıda memnuniyetle karşılanmıştır. (Kandır, 1996)

Belirtilen şartlar nezdinde yeni bir partinin kurulması kamuoyunca da arzulanan bir gelişmeydi. Nitekim yeni kurulacak partinin oluşum koşullarında ekonomik nedenler, özellikle CHP yönetiminde uygulanan ağır vergi politikaları etkili olmuştu. DP'nin kurucularından Celal

Bayar, Mecliste yaptığı konuşmalarda muhalifliğini CHP'nin ekonomi siyaseti üzerinden belli etmekteydi.

Eleştirilen bu durgunluğun ve ağır vergilerin sebebi neydi? 1939-45 yılları arasında süregelen II. Dünya savaşı bu durgunluğun ana kaynağıydı. Bu dönem içerisinde savunmaya ayrılan kaynak Bütçe'nin %60'ını oluşturmaktaydı (Kandır, 1996) bu orantısızlık yatırımların azalmasına ve ekonominin durağanlaşmasına en büyük etkeni oluşturmaktaydı. Bütçenin karşılanmasında savaş yıllarında dış ticaretten ziyade vergilerin daha gelir sağlayıcı olduğu görülmektedir.

CHP'nin sürdürdüğü bu ağır vergi politikası nihayetinde Anadolu'da bulunan ticaret ile uğraşan kesimlerin tepkisini çekmiş, Celal Bayar ile birlikte bu tepkiler Türkiye Büyük Millet Meclisinden (TBMM) duyurulmaya başlanmıştır.

Başka bir taraftan CHP ikinci dünya savaşının bitimi ile beraber ABD öncülüğündeki ittifakın kurduğu yeni ekonomik düzene entegre olmaya başlamıştır. Bunun önemli bir göstergesi olarak IMF üyeliği ve BrettonWoods anlaşması ile beraber sabit dolar kuru rejimine geçiştir. Bu anlaşma ile 1.28 Türk Lirası = 1 Dolar olan kur 2,80 Türk Lirası = 1 Dolar olarak değiştirilmiş yani devalüasyon yapılmıştır. (Kazgan, 1999)

DP'nin doğuşuna yol açan en önemli etken, CHP'ye duyulan muhalefetin çok yaygın ve yıllar süren bir tek parti iktidarı ile yaygın hale gelmiş olmasıdır. Bu muhalefet başlıca 2 kaynaktan beslenmektedir. Egemen sınıfların artan iktidar arzusu ve savaş ekonomisi yüzünden halkta oluşan yaygın bıkkınlık. (Eroğul, 2014)

DP'nin kuruluşunda II.Dünya Savaşı sonrasında liberal eğilimleri teşvik eden etmenlerinde olduğu göze çarpmaktadır. Almanya, Japonya, İtalya'nın yenilgisi ve batının zaferi yüzünden batıya çeviren Türkiye'yi doğrudan etkilemiştir. (Ahmad, 1992)

DP'nin ekonomi alanında yaptıklarını incelemeye başlarken partinin, Devletçilik ilkesine olan yaklaşımından da bahsetmek gerekir. DP dışarıdan bakıldığında liberal yani bireysel girişimi destekler görünse de yeri ve zamanı geldiğinde devletçilik anlayışına sahip kararlar almıştır.

Kısacası devletçilik başka bir anlamda da özel teşebbüs güçlenene dek vatandaşların temel gereksinimleri haricinde, devletin bu gereksinimlerin dışındaki alanlarda da söz, güç sahibi olmasından kaynaklanan bir durum, süreçtir.

Ancak dillendirilen bu olguların yanı sıra DP özel teşebbüsün güçlenmesi içinde farklı yollara başvurmuştur. "Devlet fabrikalarının özel teşebbüse satışını gerçekleştiremeyen Demokrat Parti hükümetleri, özel teşebbüsü koruyucu tedbirler almış, sanayicileri teşvik etmiş, kredileri artırmıştır. Devlet bankalarının 1950 yılında özel sektöre açtığı kredi sadece 300.000.000 TL'yken, bu miktar 1960 yılında 7.500.000.000 TL'yi bulmuştur" (Dikilitaş, 2007) "İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı, devletin sahibi olduğu Sümerbank'ın bir zamanlar ülke ihtiyaçlarının yüzde 70'ini karşılar, artık sadece yüzde 30'unu karşıladığını belirtiyordu". (Ahmad, 1992) Buradan da görüleceği üzere DP özel teşebbüsün payını istediği kadar olmasa da arttırabilmiştir.

Dış politika alanında ekonomi ile paralel olarak liberal sistemin gereklerini yerine getiren DP, ilk döneminde ABD ve batı bloğu ile olan ilişkisini artırma adına adımlar atmış 1950'de Kore Savaşına asker göndermiş ve bu ülkelere olan bağlılığını bir nevi somutlaştırmıştır. Kore savaşını takip eden 1952'de Türkiye NATO'ya dahil olmuştur. (Kazgan, 1999)

Peki, ekonominin kötü gidişatı ne zaman kendini göstermiştir? Cevabı 1954 ve 1957 yılları olarak vermek yanlış olmayacaktır. 1958 yılı bunun bir sonucu olarak 8 yıldır süregelen DP iktidarına karşı muhalefetin sesinin artmaya başladığı ve DP'nin ekonomik alanda darboğaza girdiği bir dönem olmuştur. Enflasyon rakamlarının yıllar içinde seyrine bakacak olursak bu tespit daha net anlaşılacaktır ancak öncesinde enflasyonu tanımlamak gerekmektedir. “Enflasyon bir ekonomideki mal ve hizmetlerin fiyatlarında gözlenen sürekli ve genel kapsamlı artışı ifade etmektedir.”

Tablo 2: 1948-1959 Enflasyon Oranları

Yıllar	Enflasyon
1948	1,4
1949	7,5
1950	-4,3
1951	-1,1
1952	5,1
1953	4,8
1954	9
1955	11,9
1956	11,5
1957	12,5
1958	15,7
1959	22,6

Tablo 2'den görüleceği üzere enflasyon 1956-57-58 ve 1959 senelerinde ciddi bir artış göstererek çift haneli rakamlarda istikrarlı bir seyir ivmesine girmiştir. Enflasyonun bu denli artmış olmasında kimi uzmanlar; Menderes ve dolaylı olarak DP'nin kolay kazan kolay harca politikalarının etkili olduğunu ve ithal ikamenin ivme kazanması ile böyle bir sonuçla karşı karşıya kalındığını belirtmişlerdir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere DP'nin 1960'lar yaklaştıkça ekonomi siyasetinin miladını doldurmaya başladığı görülmektedir. Bu ortam nezdinde IMF yetkilileri bir açıklama yaparak bazı hususlar belirtmiş ve bu hususların gerçekleştirilmesinin mecburi olduğunu dile getirmişlerdir. Gerçekleştirilmemesi durumunda ise yardımların kesileceğini belirtmişlerdir. Adı geçen hususlar:

Kaynak: TUIK, 2012

-“Memleketin ekonomik hayatını tehdit ettiği ileri sürülen her türlü tedbir ve bilhassa Milli Koruma Kanunu'nun kaldırılması, gümrük mevzuatında ithalatı tehdit edici hükümlerin ilgası ve piyasanın liberal sisteme devredilmesi,

- Yatırımların durdurulması ve kontrolüne müsaade edilmesi,

- Paranın ayarlanması (Ulus Gazetesi 19 Temmuz 1958)(Albayrak, 2004)

IMF'den gelen bu açıklamalar üzere hükümet kısa zamanda bir program hazırlamış ve 1 aylık kısa bir sürede, IMF yetkililerinin istekleri doğrultusunda oluşan bir reçeteyi uygulamaya koymuşlardır. Açıklanan program:

-Ekonomik kredilerin daraltılması,

-Dolaşımdaki paranın artmasını önlemek için bazı kararların alınması,

-Yabancı sermayenin kazançlarının döviz olarak yurt dışına çıkarılmasına engel olunmaması, - Kredi zorlukları ve dondurulmuş sermayenin harekete geçirilmesi,

-Aşırı tasarrufa gidilmesi,

-Milli Koruma Yasası'nın ve Hazine Vergisi'nin kaldırılarak, liberasyon sistemine geçilmesi(Ulus gazetesi 24 ağustos 1958) (Albayrak, 2004)

İlk bakıldığında kulağa hoş gelen ve liberal bakış taşıyan bu ilkeler ne yazık ki tam olarak uygulanma fırsatını bulamamıştır. İzlenen siyasa sonucunda yabancı sermaye net olarak ciddi yatırımlar ile Türkiye'ye çekilemedi, DP'nin işsiz kesime yabancı teşviklerle iş sağlama umudu

sonuçsuz kaldı. Yabancı sermayenin orantısız şekilde desteklenmesi buna karşın iç sermayenin desteklenmemesi ile yabancı ortaklı yeni girişimler oluşmaya başladı ancak bu politikalar dış ticaret rakamlarına negatif olarak yansdı.

Adnan Menderes, mevcut ekonomik şartları iyileştirmek ve liberal batı ile entegrasyonu sağlamak adına kuruluşundan 1 yıl sonra 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) başvuruda bulunmuştur. Yapılan bu başvuru ile Türkiye-AB ilişkilerinde ilk adım atılmıştır.

Ekonomik-siyasi süreci yönetemeyen ve izlediği politikaları ile iktidar desteğinden giderek uzaklaşan DP, muhalefete farklı açılardan baskı kurmuştur. (18 Nisan 1960 Tahkikat Komisyonu) Kanun ilanının ertesi günü İstanbul'da başlangıç olarak kabul edilen büyük bir öğrenci gösterisi meydana gelmiştir. 21 Mayıs'ta Harbiyelilerin yürüyüşü ile ordunun da öğrencilere destek vermesi DP'ye verilen bir ultimatom niteliğindedir. (Eroğul, 2014) Bu gelişmeler 27 Mayıs 1960 yılında yapılan askeri darbe ile sonuçsuz kalmış ve Türkiye'nin liberal eğilimli demokrasi deneyimi bir dönemliğine rafa kaldırılmıştır.

12 Eylül 1963 yılında AET Bakanlar Konseyi'nin önerisi ile Türkiye ile AET arasında üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar sürecek olan bir ortaklık anlaşması, Ankara Antlaşması imzalanmıştır. 1 Ocak 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşması, Türkiye ile AB ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmuştur. (Eğilmez ve Kumcu, 2008)

Demirel'in AP'nin Genel Başkanı olmasıyla uyguladığı çok yönlü siyaset söylemleriyle seçimde bir rüzgar oluşturmuş, Türkiye'nin farklı yerlerinde halka hitaplarında uyguladığı söylem farklılıklarıyla yerelden genele bir siyaset anlayışıyla hareket etmiştir.

1969 yılına gelindiğinde AP'nin seçimlerde oy oranı kaybı yaşamaya başladığını açıkça görebilmekteyiz. Bu oy kaybının nedenleri içerisinde mevcut siyasi olayların, AP'den umut bulamayan muhafazakar bir kitlenin oluşmasının yanında enflasyon baskısının seçmen üzerinde giderek artan bir baskı unsuru oluşturması da bulunmaktadır.

1971-1973 yılları arasında muhtıra sonrasında kurulan teknokratlar hükümeti görev yapmış ardından 1973 yılında gerçekleşen seçimler ile CHP-MSP iktidarı başlamıştır. Enflasyonun yükselişini önleyememiş ve kısa süreli olan bu hükümet, yerini 1980 askeri darbesine kadar gidecek koalisyonlara bırakmıştır. 1971 yılı başka bir açıdan Türkiye siyaseti için önemli bir yıl olmuş, Devlet Planlama Teşkilatı'nda Müsteşarlık görevinde bulunan Turgut Özal 1971-1973 yılları arasında yurtdışına görevlendirilerek Dünya Bankası'nda danışman olarak çalışmaya başlamıştır.

1950-1980 yılına kadar olan dönemi özetleyecek olursak, liberal eğilimli partiler döneminde Türkiye'de dış ticaret hacminin istikrarlı bir şekilde arttığı bir çerçeve görebilmekteyiz. Ancak burada tablolardan da tespit edileceği üzere gözle görülür bir ithalat artışı ön plana çıkmaktadır. Bu yıllar arasında ithalat politikaları yoluyla sanayileşme açısından önem taşıyan girişimler desteklenmiş ve bir bakıma üretilemeyen sanayi ara malları dışarıdan sağlanarak sanayileşme oranının artırılması planlanmıştır. Ancak bu politikalar yukarıda da bahsedildiği üzere nedeniyle ithalatı artmış, bunlar dış krediler ve işçi dövizleriyle karşılanmıştır. Sözde serbest piyasa modeli söylemlerde etkili olurken aynı anda korumacılık sayesinde elde edilen rantlar ve tekelleşme ile hükümetler tarafından korunan kesimlerin aşırı kâr elde etmesini sağlamışlardır. Sonuç olarak ihracata değil ithalata dayanan dışa bağımlı ve teknolojik açıdan yetersiz bir sanayi yapısı oluşmuştur. (Devrim, 2008)

1983 yılında ANAP iktidara gelmeden önce, Türkiye'deki gelişmelerin yanında, 1970'li yıllardan itibaren ekonomik alanda dünya genelinde değişiklikler meydana gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin alım güçleri azalmış, ithalata olan ilgi artmış ve soğuk savaşın etkileri devam etmektedir. İthalatı yapabilmek için ellerindeki sermaye sıkıntısından dolayı borç yüklerini genişletme yoluna giden bu ülkeler, özellikle 1973-1974 petrol krizi ile beraber bu borç yükümlülüğü bir krize dönüşmüş uluslararası Para Fonu(IMF) ve Dünya Bankası(WB) gibi kuruluşların borçlarını güvenceye almak için dayattığı bazı düzenlemelere maruz kalmıştır.

Türkiye ise dönem itibarı ile korumacı devletçi bir yapıda ekonomisini yönlendirmiş ve birçok alanda kamu etkisi görülmüştür. Kamu etkisinin bu kadar yüksek olması giderek Türkiye'den döviz çıkışına neden olmuştur.

Turgut Özal'ın sonrasında da ANAP'ın iktidar yolunu açacak ilk icraat, 1980 yılında azınlık hükümeti kuran Süleyman Demirel'in ekonomin başına tam yetkili ile getirilen Turgut Özal girişimiyle IMF ile 24 Ocak 1980 kararlarının alınmasını sağlamasıdır. Özal bu yolla ülkeye döviz girişini sağlayabilmiştir.

ANAP'ın altın yılları olarak kabul edilen süreç 1983 yılı seçimleri ile başlamış ve 1988 yılına kadar devam etmiştir. ANAP iktidarı bu süreç içerisinde ülkede, Boratav gibi iktisatçıların değimiyle popülist bir yaklaşım uyguladığı yıllardır. ANAP bu süreç zarfında belediyeler üzerinde etkinliğini arttırarak, özellikle yoksul kesime yönelik hareketlerde bulunmuştur. Boratav bu uygulamanın bilinçli bir şekilde, yoksul sınıf bilinci olmamış kişilere yönelik olduğunu, yapılan imar afları ve tapu tahsis belgeleri ile sorunlara çözüm arayışına gidildiğini belirtmiştir. (Boratav, 1995) 1984 yılı ve sonrası Türkiye'de enflasyon ile mücadelenin öncelikli ekonomi politikası haline geldiği yıllar olarak da kabul edilmektedir. Özal, "Orta Direği Güçlendirme" söylemi ile bu tezi halka yansıtmaya başlamıştır. (Eğilmez ve Kumcu, 2008)

ANAP iktidarı, 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması'nda öngörülen koşulların tamamlanmasını beklemeden AET'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1989 yılında Komisyon bu başvuruyu geri çevirmiştir. Bununla birlikte Hükümet 1995 yılında Gümrük Birliği ile sonuçlanacak olan hazırlıklara tekrardan başlama kararı almıştır. (<https://www.ab.gov.tr/111.html>)

21 Şubat 2001 yılı kamuoyunda "Kara Çarşamba" olarak anılan ve finans piyasalarını çalkalandıran krizin ön habercisi 19 Şubat 2001 yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasındaki gerginlik olmuştur.

AK Parti krizin derinleşmesi ile aynı doğrultuda 14 Ağustos 2001 yılında Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde kurulmuş, sosyal muhafazakâr bir parti olarak siyaset sahnesine adım atmıştır. Abdullah Gül, Bülent Arınç ve Abdüllatif Şener gibi isimler partinin kurucuları arasında olmuştur.

Ekonomi programında liberalizm etkileri açıkça görülmeye başlanmıştır. Devletin ilkesel olarak her türlü ekonomik faaliyetin dışında olması gerektiği tezi bunun en büyük örneğidir. AK Parti devleti düzenleyici ve denetleyici olarak tanımlamakta, piyasa ekonomisinden yana olduğunu açıkça belirtmektedir. Neo-Liberalizm'in en önemli unsuru olan Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) ekonomi alanında da atıfta bulunulmuş ve STK'ların politikalarının oluşturulmasında etkin bir rol oynayacağına yer verilmiştir.

AK Parti 2007’de yapılacak genel seçimlere kadar ekonomi alanında uyguladığı yapısal reformlar (Vergi toplanmasını kolaylaştıracak reformlar, bütçe disiplininin sağlanması, hukukta AB’ye uyum çalışmaları) ile birlikte olumlu bir ilerleme kaydetmiş ve bunun sonucunda seçmenler tarafından tekrardan iktidar ile ödüllendirilmiştir. 1 Ocak 2015’de paradan altı sıfırın atılması ile 1983’de ANAP tarafından planlanan ancak uygulamaya konulamayan ekonomik adım atılmıştır.

Ekonomik gelişmeler 2007 seçimlerinde AK Partiye başka bir zafer beraberinde getirmiş ancak meclise giren parti sayısındaki artış nedeniyle milletvekili sayısında azalma meydana gelmiştir. 21 Ekim 2007 tarihinde “Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçilmesi başta olmak üzere birkaç anayasa değişikliği halk oylamasına sunulmuş %68,95 evet ile anayasa değişikliği halk tarafından kabul edilmiştir.

2007-2011 yılları arası ekonomi alanında AK Parti için zor bir dönem olmuştur. 2008 Küresel Finansal Krizi ile birlikte 2007’den 2009’a yaklaşık 10 puanlık düşüşle negatif yöne kaymıştır. Dolar kurundaki sınırlı hareketler ekonomiyi koruyan en büyük etken olmuş ve kur farkından dolayı oluşabilecek zararı minimumda tutmuştur.

AK Parti, 28 Mayıs 2013 tarihinde Gezi Parkı’nda başlayan protestoların kitlesel eyleme dönüşmesi ile zor bir süreç geçirmiştir. AK Parti 17-25 Aralık operasyonları ile partinin kuruluşundan beri destek aldığı “Gülen Cemaati” ile yollarını ayırdığı bir sürece girmiştir.

AK Parti Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçilmesi anayasa değişikliği sonrasında 2014 yılında ilk seçimi gerçekleştirmiş ve Recep Tayyip Erdoğan %51,79 ile ilk defa halk tarafından doğrudan Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Ekonomi yaşanan bu gelişmelerden etkilenmiş ve 2011-2015 arasındaki büyüme oranı ortalaması 7,4’de kalmıştır. İhracat 2014’de 157 milyar dolar sınırına kadar gelerek rekor kırmış ancak sonrasında düşüş eğiliminde girmiştir.

2015 yılında yapılan seçimler AK Parti için farklı sonuçlar doğurmuştur. Tablo 2.44’deki oy oranlarına göre AK Parti Mecliste, kuruluşundan beri ilk defa tek başına iktidar yetmeyecek kadar sandalye sahibi olmuştur. Ancak Recep Tayyip Erdoğan’ın hükümeti kurma yetkisini Başbakan Ahmet Davutoğlu’na vermesi ve diğer partiler ile yapılan görüşmelerden sonuç alınmaması üzerine tekrar seçim kararı alınmıştır. AK Parti %49,5 oy ile tek başına iktidar olmuştur.

2018 yılına kadar gelinen süreçte ekonomik bozulma sinyalleri bariz şekilde görülmeye başlamıştır. Dolar kuru, ABD Merkez Bankası’nın (FED) parasal sıkılaştırma kararı ile dünyaya faiz artırımını sinyali vermesi ve ülke içerisinde yaşanan gelişmeler ile 2017 sonunda 3,65 seviyelerine kadar yükselmesine neden olmuş. Bu artış enflasyonun yükselme eğilimine girmesini desteklemiş ve enflasyonu çift haneli rakamlara dayamıştır. Büyüme oranı ortalaması 5,5 seviyesine düşmüştür.

SONUÇ

1945 sonrası dünyada yaşanan değişimle beraber kurulan işbirliği örgütleri, ittifaklar, siyasi sistemler, teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği yenilikler siyaset ve ekonomi arasındaki ilişkinin boyutunu ayrı bir noktaya taşımıştır. Galip devletler, kurdukları örgüt ve fonlar aracılığı ile öncelikli olarak savaşı kaybeden devletlerin altyapılarını onarmış bu vesile ile siyasi ve ekonomi yönünden değişime mecbur bırakmıştır. Bunun yanı sıra dünyadaki diğer devletlerin ekonomi politikalarını ortak hareket edecek şekilde yeniden modellemiştir. Oluşan bu yeni rüzgar ile hem mağlup hem de gelişmekte olan ülkelerdeki siyaset kurumları, askeri olarak boy ölçüşemeyeceği galip devletlerin değişim hareketine katılmış ve iç politikalarını buna göre şekillendirmeye başlamıştır.

1980'lere gelindiğinde Neoliberalizm etkisi ile dünyada küresel sermayeli şirketler ön plana çıkmış, teknolojinin ve buna bağlı olarak iletişim araçlarının gelişimi ile devrimler ile birlikte mesafeler kısalmış ve küreselleşme anlayışını beraberinde getirmiştir. Küreselleşme ile beraber ülkeler aynı anda nefes alıp vermeye başlamış, bu da onların ekonomi ve siyaset alanında attığı adımlarda daha dikkatli bir üslupta olma zorunluluğu getirmiştir.

Yaşanan gelişmeler çerçevesinde kimi zaman ekonomi siyasete yön vermiş kimi zaman da siyaset ekonomiye yön verebilmiştir. Özellikle krizler döneminde siyasiler, hazırladıkları kurtarma planları veya ülke gidişatındaki kötüleşmeden dolayı yaşanan oy kaygısı ile politikalarında popülizme kayma pahasına ekonomi politikalarına müdahale etmiştir. Buna karşılık 1945 sonrasında ABD öncülüğünde uygulanan ekonomi politikaları desteğiyle ülkelerde ekonomi (Özel sektör, finans kuruluşları gibi enstrümanlar aracılığı ile) siyasete yön vermiştir. Bu dönemde ortaya çıkan dev sermaye grupları, gelişmekte olan ülkelerde siyaset mekanizmasını çeşitli yollarla kontrol altına almış ve politika yapımına müdahale ederek kendi çıkarları doğrultusunda karar aldırabilmiştir.

Siyaset ve ekonomi arasındaki ilişki tarihsel açıdan birbirini tekrar etmektedir. Eskiden krizlerden çıkış için uygulanmış devletçi ve korumacı politikalar, bugün de kullanılmaya devam etmektedir. Liberal anlayış devleti; şartları hazırlayan, belli çerçeveye oturtan, piyasada düzeni sağlayan ancak özel sektörün yapabileceği her işten elini çekmesi gereken bir konuma getirmiştir. Başlarda işleyen bu yaklaşım sonrasında farklı nedenlerle krizler yaşandığında, siyasetin devlet araçlarıyla kurtarma paketleri gibi farklı yöntemlerle ekonomiye çeki düzen vermesi ile sona ermektedir. Serbest piyasaya aykırı bu müdahaleler ile yanlış büyüyen şirketlerin çoğu kamu kaynakları ile kurtarılmakta ve faturası hane halkına yansıtılmaktadır.

Farklı çevrelerin temsil ettiği çıkarlar bütün mekanizmaya dağıldığından bu mekanizmalardan gelen taleplerin hepsinin kabulü mümkün olamamaktadır. Örneğin; siyasa yapımı, kamu personeline zam yönünde bir karar almak yönünde olursa bundan zarar görecektir devreye girerek ya bu siyaseti ekonomik veyahut başka nedenlerce bertaraf etmeye çalışacaktır. Eğer bunu başaramaz ise ek vergilendirme ya da benzer kendi çıkarı yönünde sonuçlanacak hamlelerle mevcut pozisyonunu koruma altına alabilmektedir.

Küreselleşme kavramı, kapitalizmin en önemli enstrümanı olarak kullanılmıştır. Başlangıçta demokrasiye olumlu katkılar sunacak şekilde işleyeceği savunulan küreselleşme, yaşanan antidemokratik gelişmeler ile bu iddiasını kaybetmiştir. 2008 yılının ardından dünyada başlayan iktisadi ve siyasi değişim ile birlikte küreselleşme tartışmaları artarak devam etmiş ve küreselleşmeyi dünyaya kabul ettiren ABD'nin 45. Başkanı Donald Trump, Birleşmiş

Milletlerin 73. Oturumunda yaptığı konuşmada “ABD olarak Küreselleşmeyi reddettiklerini” dile getirmiştir.

Ekonomi ve politika ile ilgilenen herkesin çok rahatlıkla görebileceği gibi her ülkede politika ile ekonomi birbiriyle etkileşim halindedir. Fakat her ülkede bu etkileşimin derecesi birbirinden farklıdır. Bazı ülkelerde ekonomi ile politika arasındaki bağımlılık dereceleri yüksek olmasından dolayı, ekonomi politikalarının belirlenmesinde siyasi etkilerin yoğun olduğu görülmektedir. İşte bu yoğunluğun derecesinin belirleyen o ülkedeki kamu kesiminin alanı ve büyüklüğüdür.

Özetle demokrasilerde ekonomi ve siyaset birbirine iç içe geçmiş bir çark gibi çalışmakta olup siyaset mekanizması, demokrasi ve hukuk anlamında yapacağı reformlar ile hem içeride hem dışarıda günümüz yatırımcısına güven verebilmektedir. Siyasetin bu reformlar ile koyduğu vizyon, ekonomiye olumlu veya olumsuz bir etki yapabilmekte, bu da çarkların düzenli çalışmasına veya bir süre sonra ısınarak bozulmasına neden olabilmektedir. Bozulmaya neden olan çarklı da seçmen tarafından değiştirilmektedir. Popülizm ise siyasilerin sıkışınca başvurdukları bu çarkların dönmesini bir süre daha uzatan geçici bir süreçtir ve reform yapılmadığı takdirde sonuç günü kurtarmaktan öteye gidememektedir.

KAYNAKLAR

- Ahmad, F. (1992) Demokrasi Sürecinde Türkiye 1940-1980, Hil, İstanbul.
- Albayrak, M. (2004) Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti 1946-1960, Phoenix, Ankara.
- Aracı, K. A. (2010). 1929 Büyük Ekonomik Buhan'dan 2008 Ekonomik Krizi'ne Dünya Ekonomik Krizleri ve Türk Tekstil Sektörüne Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Atay, F. (2007) Neoliberalizm ve Devletin Yeniden Yapılandırılması, Türkiye'de Kamu Reformu Üzerine İncelemeler, De Ki Basım, Ankara.
- BM, <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>
- Boratav, K. (1995) Türkiye Tarihi ve Bugünkü Türkiye 1980-1995, Cem, İstanbul.
- Crotty, J. (2009) " Structural causes of the global financial crisis: a critical assessment of the 'new financial architecture". Cambridge Journal of Economics, 33:563-580
- Çetin, C. (2006). Küreselleşme ve Küresel Ekonomi İçerisinde Türkiye'nin Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Çetin, H. (1996). Liberalizm: Tarihi Kökenleri, Felsefi Kökenleri ve Temel İlkeleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Daldal, Şule. (2016) “Neoliberalizm, Finansallaşma ve Emek Piyasaları”. Journal of Emerging Economies and Policy, 1:96.

- Devrim, A. (2008). Çağdaş Ekonomi Teorilerinin Türkiye'deki Ekonomi Politikalarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Dikilitaş, O. S. (2007). Demokrat Parti Hükümetleri'nin Sosyo – Ekonomik Alandaki İcraatları (1950-1960), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eğilmez, M. ve Kumcu, E. (2008) Ekonomi Politikası, Teori ve Türkiye Uygulaması, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Erdoğan, B. (2006). Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizler ve Finansal Kriz Modelleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Eroğul, C. (2014) Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, Yordam Kitap, İstanbul.
- Eroğlu, N. (2011) İktisatta Rasyonalite ve Para Politikaları, Derin Yayınları, İstanbul.
- Fırat, E. (2006). Ekonomik Krizler ve İstikrar Paketleri Türkiye Uygulaması (1980-2002), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya.
- Frank, A. G. ve GillsBarry, K. (2003) Dünya Sistemi, Beş Yüz Yıllık mı, Beş Bin Yıllık mı?, İmge, Ankara.
- Gilpin, R. (2002) Governing the World's Money Edited By Andrews D.M.,Henning C.R.,Pauly L.W., Cornell University Press, Ithaca ve Londra.
- IMF, <http://www.imf.org/en/About>
- Kandemir, O. (2005). Türkiye'nin 2000-2001 Ekonomik Krizleri ve Alınan Önlemler, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kandır, M. (1996). Tek Partili Dönemden Çok Partili Döneme Geçiş, Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Konya Basınındaki Yankıları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kapani, Münci (2000). Politika Bilimine Giriş, Onikinci Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karabaa, İ. (2006). Küreselleşme ve Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Gelişmekte Olan Ülkelerde Yaşanan Ekonomik Krizlere Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kazgan, G. (1997) Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen. Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Kissenger, H. (2001) Does America Need A Foreign Policy?: Toward A New Diplomacy For The 21st Century, Simon And Schuster, New York.
- Korutürk, A. (2005). Türkiye'de Liberalizm, Sermaye, Demokrasi İlişkisi 1950-1980 Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Mancı, A. R. (2006). Küreselleşme, Türkiye'nin Ekonomik Küreselleşmesi ve Krizleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

NATO, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>

Parasız, İlker (2000). İktisadın Abc'si , Dördüncü Basım, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Proulx, P. P. (1996) La Mondialisation de l'Économie et Rôle de l'État, Université de Montreal. Montreal.

Saint-Paul, Gilles (2000) “The New Political Economy: Recent Books By Allen Drazen And By Torsten Persson And Guido Tabellini”, Journal Of Economic Literature, 38(4).

Smouts, M. C., Battistella, D. ve Vennesson, P. (2006) Dictionnaire des Relations Internationales, Dalloz 2éme Edition, Paris.

Tabb, W. K., Perelmana, M., Brotz, D., Foster, B. J., Schmidt, I., Landsberg, M. H., Li M., Amin, S., Magdoff, F., Beitel, K., Fortuna, S. J., Navarro, V., Vogel, R. D. ve Herrera, R. (2008) Neoliberalizm ve Kriz, Kalkedon, İstanbul.

Telatar, Funda (2004). Politik İktisat Politikası, Ankara: İmaj Yayınevi.

Vural, Savaş (1986). Politik İktisat, Yedinci Basım, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.

WB, <http://www.worldbank.org/en/about/history>